

והר"ש ב"ר רפאל הירש זצ"ל כתב (שם):

'... כל הדרישות האלה מצטרפות למושג אחד: יחס האם של הבהמה לוולדה. סבורים אנחנו, שנוכל להעז ולומר: מושג זה תופס אותה בחינה של הבהמה, שיש בה משום תחילת התקרבות לאופייו של אדם. אנוכיות, אהבה עצמית ודאגה לצורכי עצמה – הן הן המניע העז המפעיל את חיי הבהמה. הקרבה עצמית לצורך קיומו של הזולת, ודאגה מתמסרת לשלומה – הן המתגלות ברחמי האם של הבהמה בשעת לידה ובשעת טיפול בוולד; והן הן תחילת ההתרוממות לאותה שיכחה עצמית, המאפיינת את אהבת האדם; ואהבת כל בני האדם איש לרעהו היא הקו האלקי שבאצילות אופייו של האדם. אל יטושטש אותו זכר של מידה אנושית, אלא יובלט תוך כדי התחשבות בו; יושם אליו לב באותה בהמה, המייצגת בקרבן את חזונו המוסרי של האדם.

אותו זכר של מידה אנושית, מכשיר את הבהמה לייצוג זה. והצורך וההתחשבות במידה זו מאפיינים את מושג הקרבן היהודי: תכליתו היחידה היא קידומו המוסרי של האדם; ובכך הוא נבדל בחריפות מן התפיסה האלילית, הרואה בקרבן השמדה הרצויה לאלוהות.

ההתחשבות בבחינות האנושיות של חיי הבהמה, היא היסוד של דין 'אותו ואת בנו'. אך דין זה נוהג גם בחזו"ן – בשעת הכנת סעודה רגילה של בשר; ללמדנו, ששולחנו של יהודי דומה למזבח מבחינת תכליתו המוסרית. והואיל ורק שחיטה אסורה, ולא נחירה וכל המתה אחרת, הרי מוכח שהאיסור איננו מחמת רחמנות, כדי לחוס על רגשות הבהמה וכדומה. אלא זה טעמו של דבר: שעה שאנחנו הופכים חיי בהמה למזוננו – באמצעות המתה – ניתן יום אחד לוולד בזכות אמו, לאם בזכות בנה; כך נזכור את רעיון האנושיות באותו רגע, שבו הננו מייעדים בהמה להתבולל בעצמיותנו.

דף עט

'שמע מינה ספוקי מספקא ליה' – ותנא קמא בברייתא דלעיל שמתיר לשחוט האב עם הבן באותו יום – דעה שלישית היא, שודאי אין חוששים לזרע האב (רו"ה; ר"ן. וכן משמע בתוס').

והרמב"ן פרש (בדעת הרי"ף) שהיא שיטת ר' יהודה, ולא נסתפק ר' יהודה אלא בשאר הלכות שבתורה, האם חוששים לזרע האב אם לאו, אבל לענין אותו ואת בנו, דרש מן הכתובים (דלעיל), שאין דין זה נוהג אלא בנקבות. והו"ו שורש ספקו; האם למדים מ'אותו ואת בנו' לשאר הלכות שאין לחוש לזרע האב, או שמא גזרת הכתוב היא כאן בלבד, (אולי משום שחסה התורה עליו שהוא כרוך אחריה, דומיא דשילוח הקן), אבל בכל מקום אפשר שחוששים לזרע האב.

ולענין הלכה נחלקו הראשונים; –

דעת הרמב"ם, רבנו תם, הרו"ה והרא"ש (וכ"כ הסמ"ק, הכלבו ועוד) לפסוק כר' יהודה, שהדבר ספק, ואסור לשחוט אב ובנו ביום אחד, וכן אסור להרביע על פרדה אלא פרד שאביו כמין אביה ואמו כמין אמה. (ואולם הרמב"ם והשו"ע פסקו שהבא מן התיש והצביה, אם שחט אותו ואת בנו – לוקה. ונראה כאן שפסקו שודאי חוששים לזרע האב. וכבר תמחו המפרשים – עש"ך וט"ז ובאר היטב שם; חדושי הגר"ח על הרמב"ם – הלכות שחיטה).

ודעת רב אחא גאון משבחה בעל השאלות (ע' שאילתא צט וב"י יו"ד טז והעמק שאלה קו), וכן דעת בעל הלכות גדולות (סו), שאין חוששים לזרע האב, והפרד מותר במין אמו.

ושיטת הרמב"ן (וכן נקט הרשב"א לעיקר) כאמור, שלענין 'אותו ואת בנו' אין חוששים, ומותר לשחוט האב והבן, ולענין שאר הלכות – ספק. (וכן מבואר ברי"ף, שמותר לשחוט האב והבן. אלא שאפשר שהוא פוסק כשיטת רב אחא גאון. וערו"ה ר"ן ורשב"א.

ורשי"י ורמב"ן בפרוש התורה נקטו בסתם כפי הדעה שאינו נוהג אלא בזכרים. והחוקני העיר עפ"י סוגיתנו שאם כי אין מלקות אבל איסור יש באב ובנו. וברבנו בחיי (ויקרא כב, כח) כתב שהלכה שמותר לשחוט האב עם הבן, לפי שאין חוששין לזרע האב).

(ע"ב) 'סימנין דאורייתא' – רש"י מפרש על סימני אבידה. והרמב"ן (מובא בחדושי הר"ן) הקשה מהי הראיה מכאן, והלא באבידה יש לחוש שמא ראה אדם אחר את החפץ עם הסימנים אצל חברו, ונותן בו סימן ונוטלו? (ועוד הקשו, שמא סימנים הללו הם סימנים מובהקים, שלדעת הכל מועילים מדאורייתא)? ולכן מפרש שהכוונה על הסימנים הנידונים כאן בלבד, ולא על שאר סימנים בתורה. (וכן מדויק מלשון רבנו גרשום ועוד, וכן משמע בר"ן וברשב"א.

הגרא"ו בקובץ ענינים' כתב לתרץ דברי רש"י, שאפשר שמדובר כששני עדים מעידים שאדם פלוני היה לו חפץ שיש בו סימנים אלו. ובאופן כזה אין חשש שקר, שהרי שני עדים לפנינו, והנידון אינו אלא על עצם ההסתמכות על הסימנים. ולפי זה צריך להעמיד כל הסוגיא בב"מ (יח) באופן זה, וכן גבי החזרת גט בסימנים המבואר שם. ודוחק. (וע"ש 'מאי לאו בסימנים – לא בעדים' – משמע שלכתחילה סלקא דעתין ללא עדים כלל. (וע"ע בענין זה בקצות החשן סה סק"א; רנט סק"ב; נודע ביהודה מהדו"ק אה"ע לא; מהר"ץ חיות כאן; קהלות יעקב ב"מ ס' כט; בשיעורי ר' שמואל – ב"מ יח).

הגרא"ו הקשה לפירוש הרמב"ן, מהו 'אלמא קסבר סימנין דאורייתא', והלא פשוט הוא. ולכאורה יש לישב שהיה מקום לומר שאפילו אם סימנים דרבנן, יש לסמוך עליהם כאן, שהרי לר' אבא אינו אלא ספק אם חוששים לזרע האב אם לאו, (כמוש"כ הרבה ראשונים), והוא אמינא שיש כאן ספק ספקא, שמא שתי הפרדות שמחבר לעגלה הם של מין אחד, ואפילו הם של שני מינים, שמא חוששים לזרע האב והרי מותר להרכיב כל שתי מיני פרדות. ואם כן, היה מקום לסמוך על דמיון כל דהו בפרדות, הגם שאין הסימנים מועילים מן התורה – קמ"ל הגמרא שאלו לא היו הסימנים מועילים מדאורייתא, לא היה סומך עליהם. (ואפשר שאין זה נידון כספק ספקא, לפי שאין כאן אלא חסרון ידיעה – ע' שו"ת ר"י מסלוצק סוס"י לו). ואף ללא כל זה, היה מקום לומר שבספק דאורייתא מועילים סימנים דרבנן, לשיטתו שסד"א אינו לחומרא אלא מדרבנן (וע' שו"ת אהרע"ח ח"א יג, א).

עוד היה מקום לומר, שאין איסור כלאים דאורייתא בשני מינים טמאים אלא בטמאה עם טהורה (ע' רמב"ם (כלאים ט, ז–ח) שאין לוקין אלא על הטמאה עם הטהורה), ואפילו אם סימנים דרבנן היה ניתן לסמוך עליהם בפרד, וזהו שמשמענו הגמרא שסימנים דאורייתא, כי כלאים של סוס והמור איסור תורה הם, כאשר הוכיח מכאן הרא"ש בתשובה ב, טז. וע"ע בשו"ת משיב דבר ח"ד כח; פג, ד; דובב מישרים ח"א קכה וח"ג סא).

'הכל מודים בהיא צבייה ובנה תייש שפטור, שה ובנו אמר רחמנא, ולא צבי ובנו' – דעת הרמב"ם, וכן פסק בשולחן ערוך (יו"ד טז, ח) שפטור אבל אסור. והטעם שאסרו חכמים, שלא יבואו להחליף בין תיישה ובנה. (ט"ז שם סק"א). ואולם דעת הרשב"א (פ). שמותר אף לכתחילה. וכן פסק בעל הש"ך ב'נקודות הכסף' שם. (וצריך לומר, אידי דקתני רישא חייב קתני סיפא פטור, ולעולם מותר. ורק לגבי הלכות שבת נתנו כלל שכל מקום שנאמר 'פטור' – פטור אבל אסור. (וכמו שכתב הפרי-חדש – הובא במטה יהונתן פו, ו. וע"ע בשו"ת אגרות משה יו"ד ח"א לו).

לשיטת הרמב"ם תתפרש קושית הגמרא 'האמר רב חסדא הכל מודים בהיא צבייה ובנה תייש שפטור' ומן הברייתא משמע שלחכמים יש כאן איסור תורה, שהרי אמרו 'אותו ואת בנו נוהג בכלאים ובכוי', משמע שבעיקר דין תורה מדובר, ודומיא דכלאים).